

ВПРОВАДЖЕННЯ БЕЗПЕЧНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ, ОПТИМАЛЬНИХ УМОВ І РЕЖИМІВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

*Охріменко А.І.
(Полтава)*

СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ НАСЕЛЕННЯ ДО ДІЙ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Освіта є основою профілактики та запобігання надзвичайних ситуацій. Одним із головних завдань, що визначені положенням про функціональну підсистему «Освіта і наука України», єдиної державної системи цивільного захисту є виховання в учасників навчально-виховного процесу і працівників галузі якостей свідомого і обов'язкового виконання правил і норм безпечної поведінки в повсякденній діяльності в умовах надзвичайних ситуацій.

Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях є одним із пріоритетних напрямків у роботі Державної служби з надзвичайних ситуацій України. Його мета – забезпечення потреб органів виконавчої влади, органів самоврядування, підприємств, установ та організацій у працівниках, здатних компетентно і відповідально здійснювати управління техногенною і природною безпекою населення, територій та суб'єктів господарювання.

З першого липня 2013 року набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях». Цей Порядок визначає механізм організації навчання його структуру, види та форми.

Навчально-методичне забезпечення підготовки та навчання покладається на Державну службу України з надзвичайних ситуацій та Міністерство освіти і науки України.

Визначено три категорії підготовки населення, зокрема:

1. Працююче населення.
2. Діти дошкільного віку.
3. Учні та студенти і непрацююче населення.

Навчання працюючого населення здійснюється за місцем роботи: безпосередньо на підприємствах, в установах та організаціях за програмами підготовки працівників до дій у НС, а також у ході проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з ЦЗ.

Навчання проводиться в навчальних групах двох напрямків: особовий склад спеціалізованих служб і формувань ЦЗ та працівники, які не входять до складу формувань.

Особовий склад формувань ЦЗ проходить підготовку на об'єктах за програмами, які включають теми загальної і спеціальної підготовки тривалістю 15 годин щорічно. Заняття з формуваннями проводять їх командири, а з окремих тем – начальники відповідних служб. Для цього

вони проходять підготовку та перепідготовку в структурних підрозділах НМЦ ЦЗ та БЖД.

Навчання працівників, які не входять до складу невоєнізованих формувань проходять за програмою щорічно під керівництвом начальників структурних підрозділів (ділянка, відділ).

Теми спеціальної підготовки визначаються, враховуючи специфіку суб'єкта, місцеві умови та призначення формувань.

За програмою додаткової підготовки з техногенної безпеки навчаються працівники об'єктів підвищеної небезпеки в напрямку поглиблення знань з питань техногенної безпеки, джерел небезпеки, що за певних обставин можуть спричинити виникнення надзвичайної ситуації на об'єкті підвищеної небезпеки, та небезпечних речовин, що виготовляються, переробляються, зберігаються чи транспортуються на його території.

Для працівників, зайнятих на роботах з підвищеною пожежною небезпекою передбачається підготовка за програмою пожежно-технічного мінімуму, її мета – підвищення рівня загальних пожежно-технічних знань, вивчення правил пожежної безпеки з урахуванням особливостей виробництва, ознайомлення з протипожежними заходами та діями у разі виникнення пожежі, оволодіння навичками використання наявних засобів пожежогасіння.

Для підприємств, установ та організацій, що продовжують роботу у воєнний час, передбачається підготовка за програмою прискореної підготовки працівників до дій в особливий період. Це навчання розпочинається одночасно з введенням в дію планів ЦЗ на особливий період та передбачає навчання способом захисту від наслідків надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження в особливий період.

Програми підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях розробляються і затверджуються підприємствами, установами, організаціями на підставі програм та організаційно-методичних вказівок з підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях, що розробляються і затверджуються ДСНС, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування.

Програми навчання з питань пожежної безпеки погоджуються із Державною службою України з НС.

Перелік та склад навчальних груп, термічи проведення занять та їх тематика затверджуються Планом основних заходів,

Підготовка працівників на підприємстві, в установі та організації здійснюється шляхом курсового навчання – групи формуються з працівників, що входять до складу спеціалізованих служб і формувань ЦЗ.

Також передбачено індивідуальну форму навчання шляхом проведення інструктажів. Зокрема на підприємствах, в установах та організаціях із чисельністю працівників 50 осіб і менше навчання може

здійснюватися шляхом проведення інструктажів за програмою загальної підготовки працівників, які проводяться особами з питань цивільного захисту, призначеними в межах штатної чисельності суб'єкта господарювання.

Обов'язковим, у разі прийняття на роботу, є проведення інструктажу з питань цивільного захисту, пожежної безпеки та дій у надзвичайних ситуаціях. Інструктаж та перевірка знань працівників проводиться відповідно до вимог наказу МНС України від 15.08.2007р. № 557 «Про затвердження Правил техногенної безпеки у сфері цивільного захисту на підприємствах, в організаціях, установах та на небезпечних територіях».

Особи, яких приймають на роботу, пов'язану з підвищеною пожежною небезпекою, повинні попередньо пройти, спеціальне навчання за програмою пожежно-технічного мінімуму (наказ Міністерства України з питань НС та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 29.09.2003 р. № 368 «Про затвердження Переліку посад, при призначенні на які особи зобов'язані проходити навчання і перевірку знань з питань пожежної безпеки, та порядку їх організації і Типового положення про інструктажі, спеціальне навчання та перевірку знань з питань пожежної безпеки на підприємствах, в установах та організаціях України»).

Працівники, зайняті на роботах з підвищеною пожежною небезпекою, проходять один раз на рік перевірку знань відповідних нормативних актів з пожежної безпеки, а посадові особи до початку виконання своїх обов'язків і періодично (один раз на три роки) – навчання та перевірку знань з питань пожежної безпеки.

Особам, що залучаються до проведення інструктажів, навчання і перевірки знань з питань цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки, необхідно пройти спеціальну підготовку на територіальних курсах, у навчально-методичних центрах цивільного захисту та безпеки життєдіяльності.

Суттєвим є визначення, що посадові особи підприємств, установ та організацій до початку виконання своїх обов'язків і періодично (один раз на три роки) зобов'язані проходити навчання з питань пожежної безпеки, саме на територіальних курсах, у навчально-методичних центрах цивільного захисту та безпеки життєдіяльності.

Проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з ЦЗ основна форма практичної підготовки працюючого населення.

МНС України від 14.10.1998 № 317 «Про затвердження Рекомендацій щодо організації і проведення комплексних навчань з ЦЗ на об'єктах господарської діяльності»).

Графіки проведення таких-навчань і тренувань затверджуються щороку керівниками підприємств, установ та організацій і узгоджуються з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та територіальними органами ДСНС.

Навчання працюючого населення здійснюється у робочий час за рахунок коштів підприємств, установ та організацій.

Наступна категорія – діти дошкільного віку, учні та студенти. Організація їх навчання здійснюється МОН України згідно із затвердженими ним і погодженими з ДСНС України навчальними програмами.

Підготовка студентів вищих навчальних закладів здійснюється за програмами: «Безпека життєдіяльності», «Цивільний захист» (спільний наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.10.2010 р. № 969/922/216 «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України»).

У вищих навчальних закладах I–II рівнів студенти вивчають предмет «Захист Вітчизни» відповідно до програми для загальноосвітніх навчальних закладів «Захист Вітчизни» 10–11 класи (лист № 1/11-6881 від 14.08.2009 р.).

З метою відпрацювання дій у разі виникнення НС у вищих навчальних закладах щороку проводяться об'єктові тренування.

У положенні про Функціональну підсистему «Освіта і наука України», єдиної державної системи цивільного захисту України зазначено, що практична підготовка та відпрацювання дій за планами цивільного захисту у закладах вищої освіти проводиться під час комплексних об'єктових навчань і тренувань, завдяки яким вирішується завдання й порядок підготовки керівних кадрів, працівників та об'єктових формувань цивільного захисту до дій у надзвичайних ситуаціях.

У загальноосвітніх навчальних закладах учнів 1–4 класів навчаються за розділом «Основи здоров'я» загальної програми, учні 5–9 класів – за програмою «Основи здоров'я» (лист МОН України від 23.12.2004 р. №1/11-6611).

Учні 10–11 класів та ПТУ вивчають розділи «Основи цивільного захисту» та «Основи, медичних знань і допомоги» програми «Захист Вітчизни» (лист МОН України від 14.08.2009 р. № 1/11-6881). Закінчується навчання щорічним проведенням об'єктового тренування – Дня Цивільного захисту.

Проведення «Дня цивільного захисту» в закладах освіти є важливою складовою практичної підготовки педагогів та учнів до можливих дій в умовах виникнення надзвичайних ситуацій. Практичні заняття, що проводять під час вищезазначеного заходу, мають навчально-узагальнене спрямування і направлені на здобуття практичних навичок з цивільного захисту. Своєчасні й злагоджені дії керівника ЦЗ загальноосвітніх навчальних закладів – запорука успіху при виконанні поставлених завдань.

За вимогами Державного стандарту дошкільної освіти України базового компоненту дошкільної освіти інваріантними частинами є «Безпека життєдіяльності», «Здоров'я та хвороба», «Гігієна життєдіяльності» та «Здоров'язбережувальна компетенція». Для поліпшення якості навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку з основ безпеки життєдіяльності проводиться щорічно Тиждень безпеки дитини.

Заходи освіти поряд з суто освітніми завданнями мають формувати свідомість підростаючого покоління так, щоб обраний ними спосіб життя відповідав прийнятним нормам та потребам суспільства, розвивати вміння прийняття рішень, уникання та запобігання безпеці.

Для координації науково-методичної діяльності, узагальнення і поширення ефективних форм і методів організації навчально-виховного процесу з питань безпеки життєдіяльності та цивільного захисту визначаються МОН України – базові за галуззю знань кафедри з безпеки життєдіяльності у вищих навчальних закладах, а відділами (управліннями) освіти райдержадміністрацій (міськвиконкомів) – територіальні базові (опорні) загальноосвітні та дошкільні навчальні заклади.

Проте для їх діяльності маємо лише проект Типового положення про опорний (базовий) навчальний заклад з питань цивільного захисту та безпеки життєдіяльності у мережі загальноосвітніх навчальних закладів.

Позашкільна освітня робота з питань формування культури безпеки життєдіяльності серед дітей та молоді, формування здорового способу життя, оволодіння навичками самозахисту і рятування проводиться у позашкільних закладах, а також шляхом організації шкільних, районних (міських), обласних Всеукраїнських змагань з безпеки життєдіяльності, організаторами яких є ВДГР «Школа безпеки», ДЮП.

Навчання непрацюючого населення здійснюється шляхом проведення інформаційно-просвітницької роботи за місцем проживання та самостійного вивчення загальної програми навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях.

Організовується робота місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, зокрема, через утворені при них консультаційні пункти (наказ МНС України від 07.06.2011 р. № 587 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку створення, обладнання та забезпечення функціонування консультаційних пунктів з питань цивільного захисту при житлово-експлуатаційних організаціях та питань безпеки життєдіяльності та цивільного захисту визначаються МОН України – базові за галуззю знань кафедри з безпеки життєдіяльності у вищих навчальних закладах, а відділами (управліннями) освіти райдержадміністрацій (міськвиконкомів) – територіальні базові (опорні) загальноосвітні та дошкільні навчальні заклади.

Проте для їх діяльності маємо лише проект типового положення про опорний (базовий) навчальний заклад з питань цивільного захисту та

безпеки життєдіяльності у мережі загальноосвітніх навчальних закладів.

Позашкільна освітня робота з питань формування культури безпеки життєдіяльності серед дітей та молоді, формування здорового способу життя, оволодіння навичками самозахисту і рятування проводиться у позашкільних закладах, а також шляхом організації шкільних, районних (міських), обласних Всеукраїнських змагань з безпеки життєдіяльності, організаторами яких є ВДГР «Школа безпеки», ДЮОП.

Навчання непрацюючого населення здійснюється шляхом проведення інформаційно-просвітницької роботи за місцем проживання та самостійного вивчення загальної програми навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях.

Організовується робота місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, зокрема, через утворені при них консультаційні пункти (наказ МНС України від 07.06.2011 р. № 587 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку створення, обладнання та забезпечення функціонування консультаційних пунктів з питань цивільного захисту при житлово-експлуатаційних організаціях та сільських (селищних) радах»).

Методичне супроводження діяльності консультаційних пунктів здійснюють навчально-методичні центри – це розробка навчальних та навчально-наочних посібників, брошур, інформаційних матеріалів і буклетів.

Методичне супроводження діяльності консультаційних пунктів здійснюють навчально-методичні центри – це розробка навчальних та навчально-наочних посібників, брошур, інформаційних матеріалів і буклетів.

Необхідно пам'ятати, що підготовка населення з ЦЗ – є одне з найважливіших завдань, від якого залежить якість виконання заходів цивільного захисту у надзвичайних ситуаціях. Від рівня підготовки залежить як життя людей, так і збереження матеріальних цінностей. Завдання, які стоять на сучасному етапі перед системою цивільного захисту країни, вимагають подальшого вдосконалення різноманітних видів занять, форм та методів їх проведення, підвищення ефективності пропаганди та розвитку навчально-матеріальної бази з ЦЗ. У зв'язку з цим, від керівних кадрів та фахівців у сфері ЦЗ вимагається повсякденна та копітка робота, спрямована на вдосконалення навчального процесу, підвищення якості підготовки слухачів та, як кінцевий результат цієї праці, покращення якості здійснення підготовки усіх категорій населення до дій у НС.

Використані джерела

1. *Постанова Кабінету Міністрів №444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях», 2013.*
2. *Кодекс цивільного захисту України, 2013. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>*

3. Стеблик М.І. Цивільна оборона : Підручник / М.І. Стеблик. – К., Афіша, 2006.
4. Наказ МОН і ДСНС №969/922/216 «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України», 2010.

*Іванова В.І.
(Полтава)*

ВПЛИВ ВІДПРАЦЬОВАНИХ БАТАРЕЙОК НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

*Інколи здається, що призначення людини в тому,
щоб знищити свій рід, попередньо зробивши земну кулю
не придатною для життя
(Жан Батіст Ламарк)*

Сьогодні ми не уявляємо наше життя без використання елементів живлення (пальчикових батарейок та акумуляторів). У побуті їх можна зустріти всюди: у дитячих іграшках, годинниках, пультах телевізорів, різних фото пристроях тощо.

На сміттєзвалищах під впливом атмосферних чинників елементи живлення швидко руйнуються. Одна пальчикова батарейка забруднює 20 кв. м ґрунту глибиною 5 м, який на наступні 50 років стає непридатним для сільського господарства через високий вміст важких металів. Ця площа у лісовій зоні становить територію проживання двох дерев, двох кротів і одного їжака. Важкі метали просочуються у ґрунтові води, вода потрапляє у річку, а потім у наші будинки. Викинувши чотири батарейки, ви забрудните дві грядки з полуницею і дві грядки з картоплею. Одна батарейка забруднює 400 л води. Викинувши дві батарейки, ви забрудните дві ванни, вісім відер та два чайника води.

З часом токсичні речовини, які виділяє батарейка, накопичуються в організмі людини. Хром та кадмій накопичуються у нирках, мідь – у шлунково-кишковому тракті, ртуть вражає центральну нервову систему і нирки. Потрапивши у воду, ртуть перетворюється у метил-ртуть, яка є токсичнішою за ртуть. Малі водні мікроорганізми поглинають метил-ртуть, а їх, в свою чергу, поїдають риби. Люди, які споживають таку рибу, можуть захворіти на хворобу Мінамата, головними ознаками якої є порушення зору та слуху, неврологічні розлади, зауважує еколог. Свинець накопичується в кістках у вигляді нерозчинної сполуки, переходить у кров і може викликати отруєння організму, спричинює захворювання мозку і нервові розлади. Кадмій блокує роботу ферментів, вражає печінку та здатний викликати ракові захворювання.

Для промисловості відпрацьовані батарейки – це сировина з високим рівнем концентрації цінних елементів – кольорових металів та мінералів. Тому, доцільніше налагодити переробку батарейок, ніж просто викидати їх на сміттєзвалища. В ЄС функціонує два основних спеціалізованих